

Metodika integrace dětí s OMJ v mateřské škole

Autor:

Mgr. Radana Mikšová

Bc. Petra Macků

Obsah:

Úvod	3
Integrace, inkluze (pojem, trocha teorie)	4
Vzdělávání cizinců v MŠ dle legislativy	7
Co by mělo integraci předcházet?	9
Je naše škola připravena na úspěšnou integraci dětí s OMJ?	11
Seznámení rodičů a dětí s tím, že škola integruje cizince	14
Dítě s OMJ v naší škole	15
Forma a metodika práce s dětmi s OMJ	19
Vzájemná komunikace pedagogů, asistenta a ostatního personálu	20
Rizika integrace dětí s OMJ	21
Co integrací získáme?	22
Odlíšnosti spojené s náboženským přesvědčením rodičů dětí	23
Spolupráce s dalšími odborníky a institucemi	24
Distanční vzdělávání pro děti s OMJ v době uzavření MŠ nebo v době omezení provozu	25
Způsoby a formy komunikace „na dálku“ s dětmi a rodiči dětí s OMJ	26
Zkušenosti s distanční formou práce s dětmi a rodiči dětí s OMJ	27
Doporučení opatření pro distanční vzdělávání pro MŠ integrující děti s OMJ	28
Přílohy	29
Ilustrační (komunikační) obrázky	30
Elektronické kontakty	43

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Tato publikace vznikla v rámci projektu „Podpora integrace cizinců MČ Praha 12 – rok 2020“ podpořeného Ministerstvem vnitra ČR v rámci dotačního programu Projekty obcí na podporu integrace cizinců na lokální úrovni v roce 2020.

Úvod

Uplynulo již mnoho let od doby, kdy bylo dítě jiné národnosti nebo dokonce jiné barvy pleti v našich mateřských školách exotickou raritou. Téměř každá česká škola (ať už se jedná o školu mateřskou, základní, střední, vyšší odbornou nebo vysokou) již zcela jistě měla možnost vzdělávat žáka nebo studenta jiné národnosti, jiného etnika nebo dítě s odlišným mateřským jazykem. A každá škola, která tuto zkušenost měla, musela přizpůsobit svůj školní vzdělávací program úrovni komunikačních dovedností a znalostí studenta-cizince v českém jazyce tak, aby vzdělávání probíhalo v souladu s právem na rovný přístup ke vzdělání všech občanů žijících na území České republiky a tak, aby si student-cizinec ze školy odnášel stejnou nebo alespoň co nejvyšší (vzhledem k aktuální úrovni znalosti ČJ) míru znalostí a dovedností jako jeho česky mluvící vrstevník.

Česká republika je v současné době plnohodnotnou multikulturní společností. Do naší země přicházejí nejen děti rodičů žádajících zde o azyl, děti rodičů přicházejících za prací z důvodu nedostatku pracovních příležitostí nebo chudoby v jejich rodné zemi, ale i děti rodičů vyslaných nadnárodními společnostmi pracovat na dobu určitou ve firemních pobočkách právě v naší zemi. Všichni rodiče, bez rozdílu sociálního postavení, chtějí svým dětem poskytnout přiměřené vzdělání v nejvyšší možné kvalitě. Využívají k tomu hlavně naše státní školy, kterými je pokryta většina území naší republiky, ale v nemalé míře i školy mezinárodní sídlící na území České republiky (týká se to hlavně hlavního města Prahy a několika dalších větších měst). Tato metodika se bude věnovat zejména školám státním, a to konkrétně škole mateřské, kde většinou cesta ke vzdělání a k osvojení českého jazyka pro děti cizinců začíná.

Integrace, inkluze (pojem, trocha teorie)

Integrace v doslovném překladu znamená sjednocení, ucelení, splynutí, proces spojování ve vyšší celek, začlenění, zapojení.

Integrace je v poslední době velmi často používaným slovem, zvláště ve spojení se vzděláváním. Integrace dítěte do běžného kolektivu by měla přirozeně vyvrcholit právě začleněním a zapojením dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami do „běžného“ kolektivu jeho vrstevníků, se kterým by mělo splynout v jeden celek.

V současné době dochází na různých stupních škol ke snaze pedagogů integrovat a začlenit do běžného kolektivu žáků děti jiných národností a etnik, děti ze sociokulturně znevýhodněných podmínek, děti se zdravotním postižením a jinak handicapované děti. Ne vždy je však tato integrace úspěšná a vhodná. S integrací je spojeno mnoho formalit, žádostí a administrativy, ale hlavně mnoho trpělivosti, houževnatosti, schopnosti spolupráce a sebevzdělávání ze strany pedagogů.

Integrovat a začlenit jakkoliv znevýhodněné dítě do běžného kolektivu není jednoduché, ale pokud se nadchne celý tým pedagogů a zaměstnanců školy a hlavně pokud dojde k souhře mezi asistentem dítěte a pedagogy v kmenové třídě, může integrace dítěte přinést nejen mnoho starostí a problémů, ale i zkušeností, dovedností, pozitivních momentů a hlavně pocit dobře a kvalitně vykonané práce při pohledu na spokojené a rozvíjející se integrované dítě v kolektivu svých vrstevníků, kteří ho berou jako sobě rovného.

Inkluzivní vzdělávání nebo **inkluze** je proces, kdy je vyvíjena snaha zařazovat všechny děti do běžné školy, která na to musí být však patřičně připravena. V inkluzivní škole se neoddělují děti se speciálními vzdělávacími potřebami od dětí ostatních. V jedné třídě se tak spolu vzdělávají děti zdravotně postižené, nadprůměrně nadané, děti s OMJ, děti jiného etnika i většinové společnosti. Pedagog se všem dětem věnuje rovnoměrně. Složení kolektivu je heterogenní a každému jedinci je poskytnut individuální přístup. Inkluzivní přístup má přínos pro všechny žáky.

Na školu, která je inkluzivní, jsou ovšem kladeny vyšší nároky. Jedná se především o přizpůsobení prostředí, pomůcek, využívání asistentů či externích odborníků a péči o duševní zdraví všech žáků i učitelů.

V České republice to předpokládá radikální změnu filozofie celého školství, což není momentálně otázka současnosti nebo nejbližší budoucnosti, ale běh na dlouhou trať. Jde hlavně o systémová opatření a změny v legislativě týkající se zejména samotného vzdělávání budoucích pedagogů na středních a vysokých školách, počtu dětí ve třídách, ukotvení pozice asistentů pedagoga a jejich náplně práce, financování školství a v neposlední řadě systémové zajištění osvojování základů ČJ pro děti s OMJ ještě před nástupem do jakéhokoliv stupně vzdělávání formou intenzivní výuky ČJ.

Rozdíl mezi inkluzivním vzděláváním a integrací

Inkluzivní vzdělávání je moderní pojem, který často bývá spojován i zaměňován se slovem **integrace**. Vztah těchto dvou termínů je možno pojmut různým způsobem:

1. Inkluze a integrace jsou pojmy téměř totožné.
2. Inkluze je vylepšením integrace, jakousi její lepší variantou.
3. Inkluzi je možno chápat i jako naprosto odlišný přístup, který předpokládá zařazení všech dětí do běžné školy, neboť právo na vzdělání, tedy navštěvovat běžnou základní školu, je automatické.

Podle zastánců třetí ze zmíněných variant není inkluzivní vzdělávání něco, co si musí žák zasloužit splněním zadaných požadavků, ale automatické právo. Dítě má právo navštěvovat běžnou školu. U integrace se jedná o jev opačný. Děti většinou navštěvují speciální školy, a teprve pokud se naskytne příležitost a možnost navštěvovat školu běžnou, pokud se podaří takovou školu najít a zajistit případně dítěti asistenta pedagoga nebo osobního asistenta, může být integrováno do školy „běžné“.

Téměř v každé škole a v každé třídě dochází k tzv. neviditelné integraci a inkluzi. Ve většině dnešních škol najdeme totiž děti jiných národností a etnik, děti z rodin rozvedených nebo sociálně slabých, děti s ADHD, poruchami učení a chování, děti zdravotně oslabené i citově

nestabilní. Všechny tyto děti potřebují individuální přístup, což je například v mateřské škole v počtu 28 dětí na jednoho pedagoga takřka nemožné. A přesto se v mnoha školách s tímto problémem umí velmi zdárně „poprat“. Záleží na celkovém klimatu školy, na iniciativě a chuti všech pracovníků školy, na schopnostech a dovednostech každého jednotlivce i celého kolektivu, na ochotě pustit se do něčeho nového, což je mnohdy spojeno s nejasným výsledkem a „hromadou“ administrativy, papírování, studia nových materiálů a získávání nových informací.

Vzhledem k tomu, že inkluze je v našich školách v současné době zaměřena zejména na děti s poruchami chování, učení a na děti se zdravotními znevýhodněními nebo handicapy, budeme se v této metodice věnovat cíleně integraci cizinců, respektive integraci dětí s odlišným mateřským jazykem (dále jen dětí s OMJ). Dítě s OMJ nejlépe vystihuje popis situace, ve které se dítě nachází – jeho mateřský jazyk je odlišný od jazyka, ve kterém se bude v jakémkoliv typu školy vzdělávat.

Vzdělávání cizinců v mateřských školách dle legislativy

Vzdělávání dětí cizinců upravuje školský zákon č. 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání.

Třidu mateřské školy nebo mateřskou školu se vzděláváním v mateřském jazyce národnostní menšiny pro příslušníky národnostní menšiny lze zřídit v obcích, ve kterých byl zřízen výbor pro národnostní menšiny. Třidu lze zřídit, pokud se přihlásí nejméně 8 dětí s příslušností k národnostní menšině. Mateřskou školu za předpokladu, že všechny třídy budou v průměru naplněny nejméně 12 dětmi (č.561/2004 Sb., §14, v pozdějším znění).

Občané Evropské unie, a tedy i jejich děti, mají právo na přístup ke vzdělání za stejných podmínek jako děti české. Občané a jejich děti ze států mimo Evropskou unii – občané třetích zemí, musí nejpozději v den nástupu do mateřské školy prokázat oprávněnost pobytu na území České republiky (č.561/2004 Sb., §20, v pozdějším znění).

Vzhledem k tomu, že do kategorie dětí se speciálně vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) patří i děti s OMJ, týká se jich také § 16 školského zákona, který definuje podporu vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami - podpůrná opatření a poradenskou pomoc. Školské poradenské zařízení na základě vyšetření dítěte stanoví míru podpůrných opatření, úpravu organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání (č.561/2004 Sb., §16, v pozdějším znění).

Od roku 2016 upravuje pravidla vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami uvedených v § 16 odst. 9 zákona a vzdělávání žáků nadaných také vyhláška č. 27/2016 Sb. Stanovuje podpůrná opatření a postup pro jejich získání (asistent pedagoga, individuální vzdělávací plán, speciální učební pomůcky).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a děti s OMJ

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Dále také vymezuje metody a formy práce, cíle a obsah předškolního vzdělávání a klíčové kompetence. Rámcové cíle a záměry předškolního vzdělávání jsou pro všechny děti stejné, ale pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami jsou jeho cíle a záměry upravovány tak, aby se respektovaly individuální potřeby a možnosti dítěte. Úpravy týkající se dětí s odlišným mateřským jazykem nalezneme v části „Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami“ (RVP PV, 2017, s. 35). Úpravy při vzdělávání dětí s OMJ musíme jednoznačně vytvořit zvláště u očekávaných výstupů komunikativních kompetencí. Nelze očekávat při nástupu dítěte do mateřské školy (dále jen MŠ), které se s českým jazykem doposud nesetkalo a ani jeho rodiče jím ani nehovoří, že bude při odchodu do ZŠ ovládat řeč, hovořit v gramaticky správně formulovaných větách, porozumět slyšenému slovu nebo bude vést smysluplný dialog na takové úrovni jako dítě, pro které je čeština mateřským jazykem. Dále je také nutná úprava ve vzdělávací oblasti „Dítě a jeho psychika“. První ze tří podoblastí je oblast zaměřená na jazyk a řeč. Mezi výstupy, u kterých je nutné snížit požadavky a cíle při vzdělávání dětí s OMJ, mohou patřit (RVP PV, 2017):

- ✓ správně vyslovovat
- ✓ pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno
- ✓ vést rozhovor (sledovat řečníka i obsah, ptát se)
- ✓ porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat je ve správných větách)
- ✓ hodnotit slovní výkony
- ✓ sledovat a vyprávět příběh, pohádku
- ✓ chápat slovní vtip a humor
- ✓ sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech,
- ✓ utvořit jednoduchý rým
- ✓ poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, homonyma a antonyma

Co by mělo integraci předcházet?

Příchod dítěte s OMJ, které nemá osvojený český jazyk nebo se s ním v tom horším případě ještě nikdy nesetkalo, je velkou zátěží pro dítě i pro pedagoga, který má většinou ve třídě dalších 27 dětí, jimž se musí plně věnovat. Abychom se vyvarovali případných problémů, je třeba učinit několik zásadních kroků, které nám i dítěti s OMJ celý následný proces zjednoduší a zpříjemní.

Před nástupem dítěte do mateřské školy bychom měli zjistit:

- ✓ jak se správně vyslovují jména dětí a rodičů, zemi původu a mateřský jazyk, informace o zemi, kultuře, jazyku rodné země dítěte, které chceme přijmout
- ✓ datum příjezdu dítěte a rodiny do ČR (pokud je zde rodič déle a ovládá již trochu český jazyk, bude komunikace snazší)
- ✓ kde a s kým dítě bydlí (kdo ho vyzvedává ze školy, kdo pečuje o dítě, ...)
- ✓ zda již dítě zná alespoň nějaké české výrazy
- ✓ úroveň porozumění českému jazyku u rodinných příslušníků (lze zjistit orientačně již při samotném zápisu)
- ✓ zdravotní stav, případná medikace
- ✓ hygienické, sebeobslužné dovednosti
- ✓ úroveň psychického a fyzického vývoje
- ✓ zkušenosti s kolektivem dětí, reakce na odloučení od rodičů
- ✓ již při vyřizování Žádosti o přijetí dítěte by bylo vhodné mít k dispozici stručný překlad podmínek přijímacího řízení školy, stručné shrnutí školního vzdělávacího programu a případně i překlad postupu nutného k úspěšnému přijetí dítěte do mateřské školy (měli bychom ideálně disponovat překladem do angličtiny, němčiny, ruštiny, ukrajinštiny a vietnamštiny)

V případě, že komunikace s rodiči v českém jazyce není možná, je dobré zorganizovat speciální setkání s rodiči v přítomnosti tlumočníka.

Děti s OMJ překonávají nejen jazykovou, ale i kulturní a náboženskou bariéru. Návyky, které si s sebou dítě přináší, na nás mohou působit negativním dojmem a dítě tak můžeme považovat za nevychované a neslušné (znát bychom měli jídelní tabu, stravovací návyky, jaké jsou vztahy mezi muži a ženami, styl oblékání, kulturu daného etnika nebo národnosti...). Je ale velmi důležité seznamovat a učit děti s OMJ a jejich rodiče i našim kulturním pravidlům, zvláště v tom případě, že je předpoklad jejich dlouhodobého pobytu na území ČR.

Je naše škola připravena na úspěšnou integraci dětí s OMJ?

Jsou všichni zaměstnanci schopni respektovat zvláštnosti dítěte s OMJ ?

Velmi důležitou stránkou při integraci dětí z cizojazyčného a odlišného kulturního prostředí je přístup okolí. Předsudky velmi ovlivňují jednání a chování okolí dítěte. I to má velký vliv na to, jak bude integrace úspěšná. Obecně můžeme říci, že děti do tří let obvykle postrádají vědomí etnické příslušnosti. Od čtyř do sedmi let si odlišnosti uvědomují a často se vytvářejí předsudky. Úkolem pedagoga i všech zaměstnanců školy je vyslat jasný signál, že odlišnost je vítána, a že si ji ceníme. Všichni jsme do určité míry odlišní, ale zároveň máme i mnoho společného.

Rozhodnutí ředitele školy integrovat dítě s OMJ je tím prvním krokem, ale zároveň může být i krokem posledním. Pokud je ředitel sám, kdo je integraci nakloněn a nemá podporu ze strany personálu, může být integrace velmi riziková pro obě strany. Integrovat musí chtít nejen ředitel, ale hlavně pedagogický personál, který bude denně s dítětem s OMJ pracovat. K takové práci nelze pedagoga přinutit, musí sám mít chuť se integraci věnovat, být iniciativní, vstřícný a hlavně připravený na dlouhou a náročnou cestu k cíli.

Se všemi zaměstnanci je třeba probrat specifika a potřeby dítěte, které do školy nastupuje, dále také rizika s tím spojená, ale i pozitiva z toho vyplývající. Ředitel školy může svým citlivým a erudovaným přístupem přispět i k tomu, že zaměstnanci školy, kteří nejsou integraci v počátku příliš nakloněni, svůj postoj výsledně zcela přehodnotí. Veškerý personál školy musí být bezpodmínečně seznámen se všemi omezeními, opatřeními a organizačními změnami, které nástup dítěte s OMJ bude vyžadovat. Personál školní jídelny musí být seznámen se stravovacími návyky dítěte a s případnými potravinovými alergiemi či omezeními vyplývajícími například z náboženství.

Ve škole by mělo vládnout pozitivní klima. Všichni zúčastnění musí hlavně respektovat kulturní odlišnosti dítěte (dítě „nepředěláváme“, ale respektujeme). Na základě zkušeností je nutno říci, že konkrétně v mateřských školách je boj s předsudky úspěšný, děti i personál odlišnosti příliš nevnímají.

Jak se s dítětem a rodiči domluvíme?

Komunikativní kompetence je klíčová pro všechny děti. Zejména děti s OMJ a děti pocházející z odlišného kulturního prostředí potřebují kontakt s dětmi z majoritního prostředí. To jim pomáhá se začleňováním do společnosti a zároveň se tím zvyšuje i úspěšný start a zahájení povinné školní docházky.

Pravidla komunikace s rodiči dětí s odlišným mateřským jazykem:

- ✓ používat krátké věty, hesla
- ✓ místo telefonování raději posílat SMS
- ✓ lepší než slova pozítří, včera apod., používat přesný datum
- ✓ popisovat místa přesně, např. adresou
- ✓ nepoužívat slova po poledni, dopoledne, odpoledne, ale přesné časy
- ✓ vymezit čas příchodu i odchodu a trvat na dodržování pravidel
- ✓ používat celé názvy, nejlépe v 1. pádě
- ✓ jména používat v 1. pádě
- ✓ při psaní používat tiskací písmena - psací jsou většinou pro cizince nečitelná
- ✓ informace psát strukturovaně
- ✓ všechny důležité informace je lépe dát v písemné formě s sebou domů (patří sem i informace pro rodiče o dítěti ve chvíli, kdy dítě vyzvedává např. chůva)
- ✓ mít k dispozici všechny důležité informace a materiály přeložené, pokud možno do mateřského jazyka rodičů (zvláště pro rodiče z asijských zemí)

Má naše škola dostatečné materiální vybavení?

- ✓ dostatečný výběr pomůcek a hraček ve třídě pro dítě s OMJ
- ✓ dětská literatura v mateřském jazyce dítěte
- ✓ dětská národní literatura s obrázky (pohádky, tradiční příběhy...), která je typická pro danou kulturu
- ✓ literatura, encyklopedie nebo materiály k seznámení dětského kolektivu se zemí původu dítěte s OMJ, kulturou, faunou a flórou dané země
- ✓ finanční možnosti školy k nákupu speciálních pomůcek pro dítě
- ✓ škálu „komunikačních obrázků a piktogramů“ pro usnadnění komunikace s dítětem i rodiči
- ✓ zabezpečení místa pro nerušenou relaxaci dítěte
- ✓ dostatek literatury pro pedagogy pracující s dětmi s OMJ

Seznámení rodičů a dětí s tím, že škola integruje cizince

Nejpozději v okamžiku nástupu dítěte s odlišným mateřským jazykem by měli být všichni rodiče, jejichž děti do MŠ dochází, informováni o jeho nástupu. A to nejlépe v tom smyslu, že přítomnost dětí s OMJ a dětí jiných národností bude pro všechny ostatní děti obohacením.

Na začátku školního roku pedagogický personál školy vhodným a přiměřeným způsobem musí seznámit všechny děti z celé školy s integrovaným dítětem s OMJ, jeho zvláštnostmi, omezeními a s jejich příčinou. Pokud jsou děti dostatečně poučeny předem a jsou jim zodpovězeny všechny případné dotazy, předejdeme jakýmkoliv projevům a náznakům posmívání, šikany, rasové nesnášenlivosti, odmítání dítěte nebo k sociálnímu vyčlenění dítěte z kolektivu.

Pokud do mateřské školy nastupuje dítě s OMJ rok před vstupem do základní školy – tedy zhruba ve věku 5 let, je práce pedagogů velmi složitá. Dítě ve většině případů přichází do mateřské školy nejen s absolutní neznalostí českého jazyka, ale i s absencí základních návyků stolování, kooperace v kolektivu a s absencí dovedností a vědomostí, které by mělo zvládat rok před nástupem do základní školy. To vše je umocněno neznalostí českého jazyka. Pedagog má v tomto případě před sebou takřka nesplnitelný úkol - v kolektivu 28 dětí připravit toto dítě na vstup do základní školy tak, aby zvládalo alespoň základní úkony potřebné pro absolvování 1. třídy základní školy. Všechny tyto „bariéry“, které dělí dítě s OMJ od ostatních dětí, mohou ještě vygradovat agresivním chováním dítěte s OMJ, které se většinou projeví v případě vyčleňování kolektivem ostatních dětí ze hry i běžných činností nebo při nevhodně zvolených metodách a formách práce pedagoga s tímto dítětem. To vše může ještě vyústit v tlak rodičů ostatních dětí v případě, že dochází k projevům agresivity u dítěte s OMJ. Přitom právě agresivita dítěte s OMJ je ve většině případů přímým důsledkem nepochopení ČJ, nenaplněnou potřebou zapojit se do kolektivu a upozornit na sebe, na svoji emoční nepohodu.

Příprava dětí, rodičů i všech zaměstnanců na nástup dítěte s OMJ je tedy prvním, základním a velmi důležitým krokem k úspěšnému průběhu integrace.

Dítě s OMJ v naší škole

Před samotným nástupem dítěte do mateřské školy je nezbytné:

- ✓ naplánovat systém komunikace s rodiči dítěte
- ✓ připravit pomůcky pro zkvalitnění výuky
- ✓ připravit dětský kolektiv na nástup dítěte s OMJ do jejich skupiny
- ✓ revidovat Školní vzdělávací program (například začlenění svátků rodné země cizince, poznávání kultury, zajímavostí rodné země dítěte - zcela ideálně by toto mělo být začleněno v každém Školním vzdělávacím programu)
- ✓ informovat rodiče ostatních dětí, že do školy, třídy dochází děti s OMJ, děti jiných etnik, děti se speciálními vzdělávacími potřebami (uvedením v charakteristice školy na webových stránkách, osobně na třídních schůzkách....)

První dny v mateřské škole, v novém prostředí, by bylo ideální, pokud by mohl být rodič alespoň část dne být přítomen s dítětem ve třídě a společně by mohli pozorovat, co se ve škole děje. Tato varianta je však pro mnoho rodičů z důvodu pracovního vytížení nebo kulturních odlišností nemožná. Pokud by rodič přistoupil na tuto formu adaptace, ideálně by měl komentovat činnosti, které probíhají, a dítě by se do nich mělo postupně začleňovat. Fázi postupného osamostatňování bychom neměli uspěchat, záleží na osobnosti dítěte i možnostech rodičů. Ne vždy je možné, aby rodič dítěte s OMJ byl přítomen v prvních dnech adaptace, proto je ideální, pokud škola disponuje školním asistentem nebo adaptačním asistentem, kteří mohou pomoci adaptaci dítěte s OMJ usnadnit nebo urychlit. Pokud škola žádnou z výše uvedených možností nemůže využít, je nutné alespoň využívat všechny možné a dostupné metody a prostředky, aby se u tohoto dítěte správně nastartovala adaptace a dítě bylo ve škole spokojené. Pokud se dítě s OMJ do školy těší, cítí se v ní bezpečně, je potom celkově adaptace mnohem snazší.

Zpočátku používáme především nonverbální komunikaci (gesta, mimiku, nenásilné brání za ruku a odvedení na místo, názorné předvedení požadovaných činností,...). Při verbální komunikaci používáme nejjednodušší slova, věty a větná spojení - vše doplňujeme výraznými gesty. Mluvíme pomalu, plynule, snažíme se dělat pauzy na konci vět a kontrolovat odezvu. Je

vhodné použít i kartičky se základními pojmy, které se během dne často opakují (režim dne, jídlo, oblečení, sebeobsluha,...). Pozor - zdánlivě pozitivní reakce dítěte nemusí vždy znamenat, že rozumí!

První slova, která budeme používat, jsou například - prosím, děkuji, dej. Stále rozšiřujeme slovní zásobu (AUTO - nové, modré, moje,..). Požadujeme verbální odpovědi, ale nevynucujeme si je! Vícekrát opakujeme věci, popisujeme, co děláme. Vždy však stručně a jednoduše.

Denní program v mateřské škole je většinou ustálený. Můžeme tedy používat vizualizaci denního programu pomocí piktogramů.

Dítě by mělo mít v mateřské škole své místo, kde by si mohlo odpočinout bez toho, aniž by s ním někdo komunikoval. Zde by mělo mít k dispozici svou hračku, knihu, apod..

Pravidla komunikace s dítětem s OMJ:

- ✓ začínáme komunikovat pozvolna
- ✓ poskytujeme dítěti dostatek příležitostí pro zapojení do her
- ✓ snažíme se zapojovat ho do všech činností, ale nenutíme ho
- ✓ používáme komunikační kartičky, demonstrační obrázky a nejlépe co největší množství reálných předmětů (pozor – například u oblečení ukazujeme vždy více než jeden kus, aby dítě vědělo, že např. tričko může mít různé barvy, může být vyrobeno z různého materiálu, být s obrázkem i bez, s límečkem, s krátkým i dlouhým rukávem, ale stále je to „tričko“)
- ✓ každé verbální sdělení doprovázíme dostatkem neverbálních prostředků
- ✓ ověřujeme si, že dítě gestikulaci chápe
- ✓ zpočátku používáme stále stejné slovní obraty
- ✓ podporujeme vzájemnou komunikaci a interakci mezi vrstevníky

- ✓ děti s OMJ neznají spoustu běžných českých her - pomáháme s pochopením a začleněním
- ✓ pedagog pomáhá při řešení rizikových situací, zastává roli prostředníka
- ✓ využíváme metod dramatizace
- ✓ poskytujeme dostatek čtenářských příležitostí
- ✓ poskytujeme příležitosti k jazykovému projevu (nápověda, skupinová práce, variabilita aktivit)
- ✓ zvyšujeme očekávání (požadujeme verbální odpověď)
- ✓ každé sdělení upřesňujeme a rozšiřujeme

Fáze adaptace dítěte s OMJ:

I. fáze - PASIVNÍ FÁZE

- dítě je potichu, odposlouchává od dětí, učitelek

II. fáze - tzv. MEZIJAZYK

- zkracování, zhušťování vět (např.: Maminka přijít.)
- opravujeme nenásilnou formou, tzn. zopakujeme větu, ale správně, případně něčím doplníme - nemělo by to znít jako oprava, ale jako pochopení informace

Délku procesu učení novému jazyku ovlivňuje spousta věcí a okolností - schopnosti a temperament dítěte, míra odlišnosti českého jazyka od mateřského jazyka dítěte, míra podpory ze strany rodiny a mateřské školy, případně okolí dítěte. Základním principem a zásadou je, že slovíčka prezentujeme podle témat a pokud možno je prezentujeme s obrázky.

Jak to dělají v zahraničí?

Ve světě se nejvíce používají dva základní pohledy na výuku - metoda Kikus z Německa a metoda výuky na základě činnostního přístupu, uplatňovaná v Belgii.

Kikus je kombinací tří postupů:

- 1) zacílená jazyková podpora v malých skupinách
- 2) fixování naučeného při běžných aktivitách v mateřské škole
- 3) podpora mateřského jazyka za pomoci rodiny

Výuka na základě činnostního přístupu je učení jazyka prostřednictvím běžných činností probíhajících v každé mateřské škole. Tato výuka však neprobíhá v oddělených výukových jednotkách zaměřených přímo na výuku jazyka, jako je tomu u metody Kikus.

V současné době se využívá v západní Evropě (například ve Švédsku) model výuky, kdy dítě po příjezdu do země, kde bude žít a hovořit jiným než mateřským jazykem, dochází po dobu několika měsíců do specializované třídy při běžné škole nebo školce a zde probíhá intenzivní výuka jazyka, kterou bude jako občan země, do níž přicestoval, muset ovládat. Teprve potom nastupuje do běžné školky nebo školy, ale i nadále probíhá podpora jazyka formou doučování.

Tento model, upravený pro podmínky školství v ČR, se již začíná zkoušet v prvních ZŠ v ČR.

Forma a metodika práce s dětmi s OMJ

Forma a metody musí vycházet ze Školního vzdělávacího programu, do kterého nesmíme zapomenout zapracovat:

- volbu metod a prostředků
- způsob rozvoje komunikačních dovedností dítěte
- oslavy svátků specifických pro danou zemi a kulturu, které se u nás neslaví
- specifika oslav svátků, které se slaví i u nás (Vánoce, Velikonoce, atd...), do projektů začlenit i činnosti, které dětem s OMJ připomenou jejich kulturní tradice (specifický výrobek, pokrm, výzdobu...)
- v souvislosti s oslavami svátků dát dítěti příležitost zeptat se rodičů na specifické znaky oslav svátků v jejich rodné zemi, rodiče nám mohou přijít pohovořit o těchto oslavách, společně s dítětem mohou prezentovat nějakou píseň nebo pokrm
- činnosti zařazovat formou nabídky - nenutit
- komunikaci formou piktogramů, obrázků, pantomimy, názorných pomůcek (dle potřeby lze takto zpočátku komunikovat i s rodiči)
- při rozšiřování aktivní slovní zásoby dítěte je třeba dbát na to, aby dítě pojmu stoprocentně rozumělo, vždy si to musíme zpětně ověřit (jedná se zejména o zaběhnuté fráze, slovní spojení, ironii, slova zlidovělá a slangová)
- pokud to situace umožňuje, zařazujeme alespoň dvě děti stejné národnosti nebo etnika do jedné třídy
- kolektivně s celou skupinou dětí můžeme vyhledávat v knihách, médiích a na obrázcích informace o zemi, odkud dítě s OMJ pochází

Vzájemná komunikace pedagogů, asistenta a ostatního personálu

Prioritně probíhá mezi pedagogy dané třídy, a to ideálně denně. Je nezbytné, aby pedagogický tým třídy používal jednotný systém komunikace s dítětem i jeho rodiči. Do jednotného stylu komunikace s dítětem je třeba zasvětit i provozní personál, zejména kuchařky, které dítěti vydávají jídlo. Dítě by mělo mít stejné podmínky jako ostatní děti – tedy mělo by mít možnost určit si množství jídla, které dostává.

Veškerý pedagogický personál školy je o postupu a vývoji integrace dítěte s OMJ informován na společných poradách nebo individuálně dle potřeby nebo na základě vlastní snahy o získání informací. S pokroky nebo i problémy je třeba seznámit zejména ty členy pedagogického týmu, kteří se s dítětem setkávají častěji (slučování tříd v odpoledních hodinách, zástup za nemocného pedagoga, atd...)

Rizika integrace dětí s OMJ

Neuvážená integrace dětí s OMJ může vést k výrazným problémům pro celou mateřskou školu, pro personál, ke zhoršení celkového klimatu školy, ale hlavně ke stagnaci integrovaného dítěte. Integrovat do běžného kolektivu lze téměř každé dítě s OMJ.

Nejběžnější rizika:

- rodiče ostatních dětí nesouhlasí s integrací (lze tomu zabránit včasnou informovaností o nástupu integrovaného dítěte a poučením rodičů o všech negativech i pozitivěch s tím spojených). Rodiče se potřebují většinou pouze ubezpečit, že jejich dítě nebude nějak znevýhodněno docházkou do třídy, která integruje dítě s OMJ, a že bude mít stejné možnosti rozvoje svých schopností a dovedností jako v ostatních běžných třídách.
- jazyková bariéra mezi dítětem a pedagogem, dítětem a vrstevníky, rodiči a školou
- náznaky vyčlenění dítěte z kolektivu vrstevníků
- náznaky xenofobie nebo rasismu ze strany vrstevníků
- náznaky xenofobie nebo rasismu ze strany rodičů
- nevhodný výběr metod a prostředků pro nácvik komunikačních dovedností a českého jazyka
- nejasnosti a nedorozumění v souvislosti s režimem a provozem školy ze strany rodičů

Co integrací získáme?

- praktické zkušenosti
- schopnost zvládnout krizovou situaci, řešení problémů vzniklých při jinak běžných aktivitách třídy (přesuny, výlety, cestování MHD, návštěvy divadelních představení, atd...)
- schopnost zvládnout integraci dítěte s OMJ ve třídě s běžným počtem dětí (28 zapsaných dětí ve třídě)
- možnost sledovat celkový vývoj stavu dítěte s OMJ a jeho pokroky -
děti se naučí toleranci, spolupráci, vzájemné pomoci, kooperaci

Odlišnosti spojené s náboženským přesvědčením rodičů dětí

Muslimové – náboženství jim přímo zakazuje přijímat v potravě vepřové maso. V kolektivu dětí je vhodné přiměřeným způsobem tuto „odlišnost“ vysvětlit a dohlédnout na dodržení „stravovacích odlišností“ dítěte i na akcích mimo školu.

Jehovisté – část Jehovistů neslaví z náboženského přesvědčení žádné svátky (narozeniny, jmeniny, Vánoce, Velikonoce, MDD....). Opět je třeba tato specifika v kolektivu dětí přiměřeně vysvětlit, nahradit činnosti (zejména výtvarné a pracovní) alternativou související například s ročním obdobím (výroba vánočních ozdob x vystřihování sněhové vločky, malba zimní krajiny, sněhuláka....; malba zážitků z Vánoc x malba zážitků z volna stráveného s rodinou)

Ostatní náboženství – obecně je nezbytné respektovat specifika jednotlivých náboženství a vždy kolektivu dětí „odlišnosti“ s tím spojené přiměřeným způsobem vysvětlit

Spolupráce s dalšími odborníky a institucemi

Speciálně-pedagogické centrum

- vydává tzv. „podpůrné opatření“ různého stupně pro dítě s OMJ, které má většinou i další specifické problémy a potíže, které je nutno řešit a konzultovat se speciálním pedagogem. Zpracovává následné zprávy, na základě kterých je integrace dítěte prodlužována na dobu určitou.
- vykonává odborný dozor nad průběhem samotné integrace formou ústní a telefonické komunikace s rodiči a pedagogy, ale hlavně formou návštěv a hospitací přímo ve škole
- koordinuje průběh integrace s rodiči, pedagogy, asistentem a ředitelem školy

Pedagogicko – psychologická poradna

- vydává tzv. „podpůrné opatření“ různého stupně pro dítě s OMJ
- vykonává odborný dozor nad průběhem samotné integrace formou ústní a telefonické komunikace s rodiči a pedagogy, ale hlavně formou návštěv a hospitací přímo ve škole
- koordinuje průběh integrace s rodiči, pedagogy, asistentem a ředitelem školy
- poskytuje poradenské a odborné služby při integraci dětí s OMJ
- poskytuje poradenské a odborné služby zvláště před nástupem dítěte do základní školy a po nástupu do základní školy

Další stupeň školství, kam bude dítě postupovat - 1.třída ZŠ

Občanská sdružení, neziskové organizace – [viz kontakty](#)

Poradenská zařízení pro cizince – [viz kontakty](#)

Distanční vzdělávání pro děti s OMJ v době uzavření MŠ nebo v době omezení provozu

V roce 2020 jsme se měli všichni možnost setkat s novinkou, i když neplánovanou, a to s úplným nebo částečným uzavřením mateřských škol.

Vzhledem k tomu, že rok před vstupem do 1.třídy ZŠ je pro děti předškolní vzdělávání povinné, je i povinností každé MŠ v době jejího úplného nebo částečného uzavření zajistit pro všechny tyto děti (samozřejmě i pro děti s OMJ) distanční vzdělávání.

V podmínkách mateřské školy je to úplná novinka, ale v následujících řádcích najdete pár tipů jak na to, proč se vůbec pustit do přípravy distanční komunikace a co nám to přinese. Vše je opět využitelné nejen pro děti s OMJ, ale pro všechny děti z MŠ.

Proč distančně pracovat s dětmi s OMJ?

- ✓ možnost, jak v době uzavření MŠ být v kontaktu se všemi rodiči a dětmi
- ✓ možnost, jak v době uzavření MŠ být v kontaktu s dětmi s OMJ a jejich rodiči
- ✓ udržení úrovně znalosti ČJ, grafomotorických dovedností, kontaktu děti x pedagog, rodiče x škola
- ✓ jednodušší adaptace dětí s OMJ po znovuotevření MŠ
- ✓ informovanost rodičů po dobu uzavření, důvěra rodičů směrem k MŠ

Jak se na distanční formu komunikace s dětmi s OMJ připravit?

- ✓ databáze kontaktů na rodiče – e-mail, telefon, WhatsApp, Facebook
- ✓ vlastní facebookové stránky školy
- ✓ kvalitní mobilní telefon (natáčení lekcí ČJ)
- ✓ notebook
- ✓ kvalitní vyškolený personál (doučující ČJ)
- ✓ kontakty na tlumočníky, webové stránky s odkazy v jazykových mutacích

Způsoby a formy komunikace „na dálku“ s dětmi a rodiči dětí s OMJ

- ✓ Facebook, Messenger, WhatsApp, SMS zprávy, e-mail
- ✓ krátké věty, hesla
- ✓ odkazy, prolinky, videa, pracovní listy
- ✓ bojovka pro rodiče a děti s poznáváním okolí školy
- ✓ příprava malby, kresby, výrobku na „školkovou“ výstavu
- ✓ kresba obrázků a „psaní“ dopisů pro seniory
- ✓ zasílání fotek do společné „týdenní“ fotogalerie uveřejněné na Facebooku

Zkušenosti s distanční formou práce s dětmi a rodiči dětí s OMJ

Veškeré distanční aktivity, které připravujete pro děti, stačí pouze přetransformovat pro potřeby dětí s OMJ a jejich rodičů do jednoduché a srozumitelné formy. Rodiče dětí s OMJ je nutné kontaktovat individuálně, nestačí obecná informace určená běžným rodičům.

Vřele doporučuji se na distanční formu vzdělávání průběžně připravovat, vytvořit si zásobníky témat a aktivit, protože situace známá z roku 2020 se může v budoucnosti ještě několikrát opakovat.

Nezapomínejte:

- ✓ oslovit všechny rodiče dětí s OMJ
- ✓ disponovat více možnostmi kontaktování rodičů
- ✓ ověřit si porozumění zaslané informaci
- ✓ používat v komunikaci snadno pochopitelné fráze
- ✓ zapojit i rodiče a děti s OMJ do všech distančních aktivit
- ✓ přeformulovat informace poskytované běžným rodičům do jednoduchých vět a individuálně zaslat rodičům dětí s OMJ
- ✓ zaslat „výukové“ materiály, které děti znají a jsou na ně zvyklé
- ✓ pravidelné pozitivní hodnocení snahy – nejlépe ještě i individuálně a cíleně pro rodiče dětí s OMJ

Doporučení opatření pro distanční vzdělávání pro MŠ integrující

děti s OMJ

Níže uvedená doporučení jsou opět určena nejen pro děti s OMJ, ale pro práci se všemi dětmi a rodiči s OMJ:

- ✓ předpokládat, že se distanční způsob komunikace s dětmi i rodiči bude opakovat
- ✓ zajistit si kvalitní a spolehlivý způsob komunikace (platná telefonní čísla a e-mailové adresy, Facebook, zrevidovat webové stránky školy, zjistit možnost využití WhatsApp)
- ✓ průběžně si připravit materiály k jednotlivým tématům ze ŠVP i v elektronické formě
- ✓ naučit rodiče bezprostředně po nástupu do MŠ sledovat zprávy na školních médiích
- ✓ vybavit se technikou pro natáčení videí

Co nám distanční komunikace s dětmi a rodiči dětí s OMJ přinese?

- ✓ rodiče dětí zůstanou v pravidelném kontaktu se školou a pedagogy
- ✓ rodiče získají větší důvěru ke škole
- ✓ rodiče mají možnost se inspirovat od ostatních rodičů (fotogalerie)
- ✓ rodiče mají možnost vidět na zaslaném videu formu lekcí doučování ČJ
- ✓ děti zůstanou v kontaktu se svými vrstevníky (fotogalerie, krátká setkání při vyzvedávání připravených materiálů před školou)
- ✓ děti mají možnost pokračovat v rozvíjení svých dosud získaných vědomostí a dovedností

Přílohy

Ilustrační obrázky – základní pojmy

Odkaz na komunikační obrázky, pracovní listy a materiály volně ke stažení (veškeré obrázky jsou čerpané z vyhledávače www.google.cz):

<https://drive.google.com/drive/folders/1yXAXApnc1F0f8nHj8TnYWhPZ37jJ1zAL?usp=sharing>

Ilustrační (komunikační) obrázky

Ilustrační obrázky pomáhají dětem, které nerozumí českému jazyku, orientovat se a lépe pochopit, co je po nich žádáno. Použít lze jak piktogramy (zjednodušeně nakreslené obrázky), vhodnější jsou však obrázky reálné.

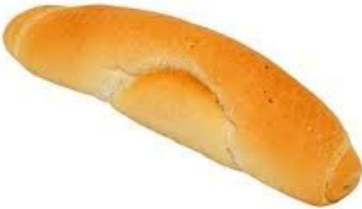

Ideální je vytvořit si vlastní portfolio obrázků a použít při tom věci, které v daném prostředí reálně jsou a dítě je jednoduše pozná. V praxi to znamená nafotit si nádobí používané v daném prostředí, postýlky, do kterých chodí děti odpočívat, věci denní potřeby, vlastní školní zahradu, apod.. Pro dítě se tak mnohé zjednoduší a rychleji si osvojí pojmenování daných věcí v češtině.

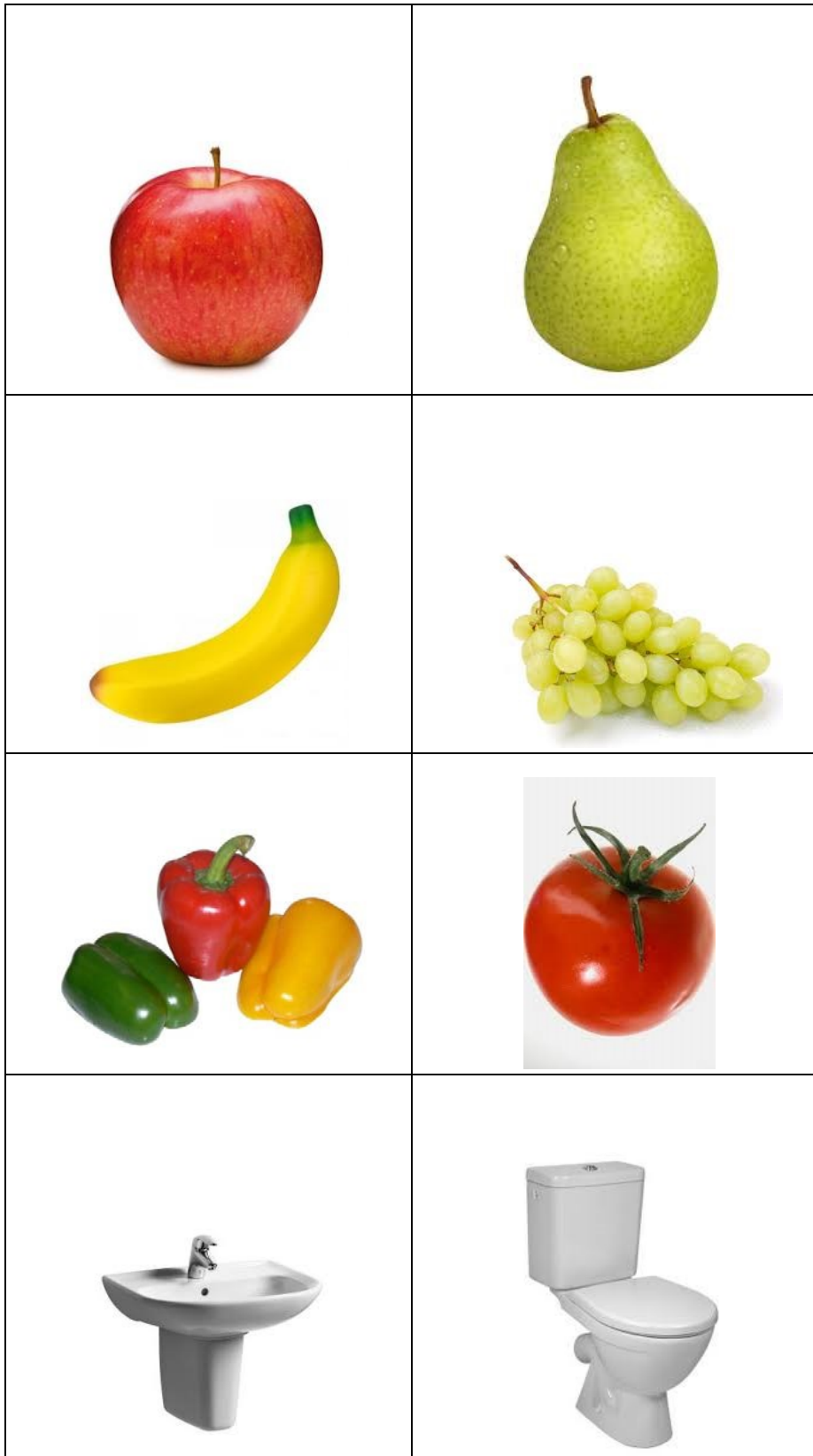
Pro příklad zde uvádíme základní věci, které jsou pro začátek docházky do mateřské školy podstatné, ale každý si jistě najde něco, co mu zde chybí a postupně se tak zásoba obrázků bude rozšiřovat.

Velké množství komunikačních obrázků najdete v příloze ke stažení (veškeré obrázky jsou čerpané z vyhledávače www.google.cz):

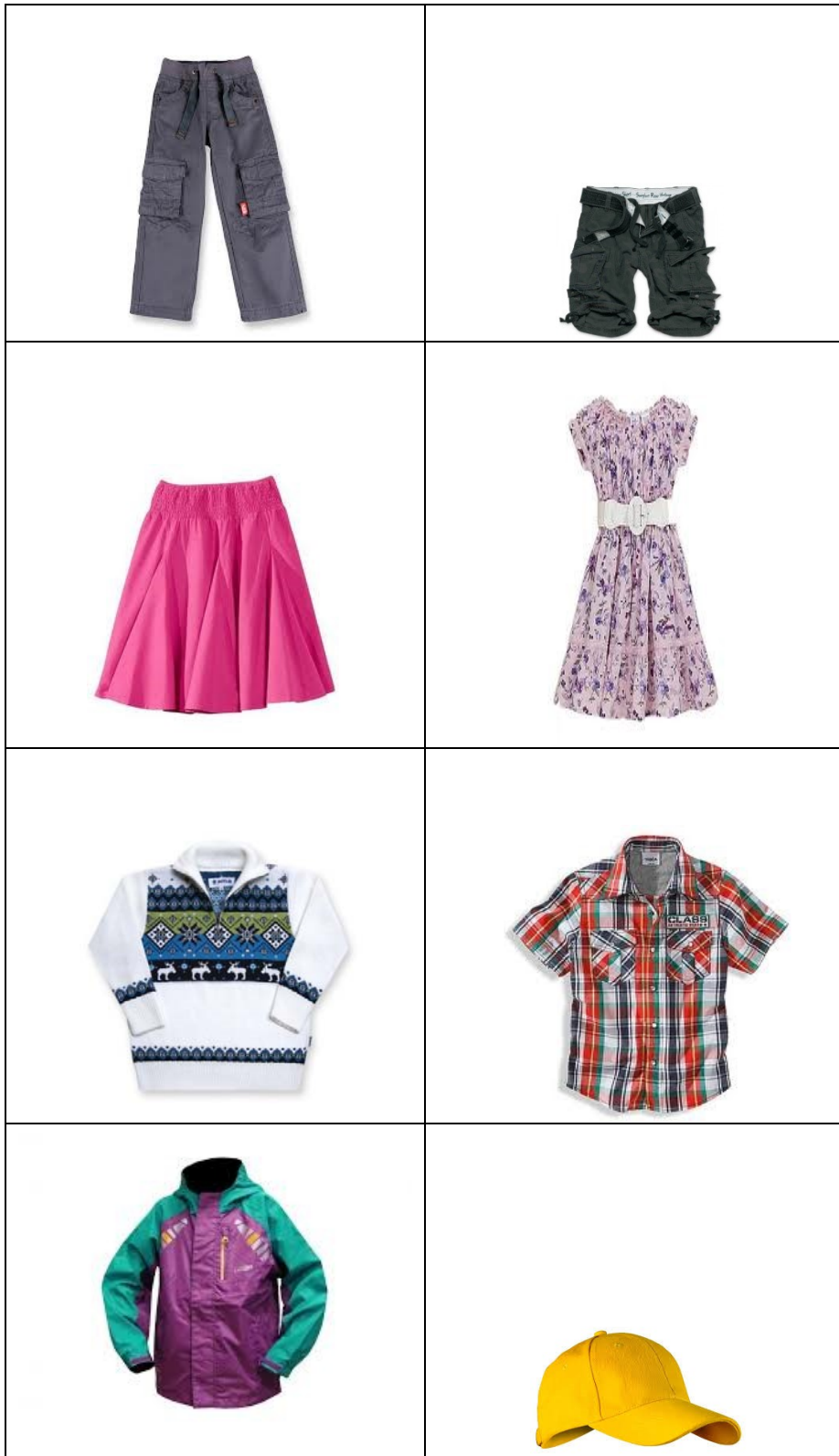
<https://drive.google.com/drive/folders/1yXAXApnc1F0f8nHj8TnYWhPZ37jJ1zAL?usp=sharing>

	
	
	
	

	 www.kamex.cz/mo.cz
	
	
	

Elektronické kontakty

- Národní pedagogický institut (legislativa, překlady, sdílení, webináře)
<http://www.npi.cz>
- KIKUS <http://www.inkluzivniskola.cz/content/kikus>
- Komunikační kartičky <http://www.inkluzivniskola.cz/content/komunikacni-karticky>
- Komunikační karty, říkankové a písničkové piktogramy
<http://www.napadyproanicku.cz>
- Přehledné informace o inkluzivním vzdělávání nejen v mateřské škole
<http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/materske-skoly>
- Překlady základních pojmů do nejfrekventovanějších cizích jazyků
<http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/informace-pro-rodice-jazykoveverze>
- Občanské sdružení CIC poskytuje sociální a pracovní poradenství cizincům, organizuje také nízkoprahové kurzy češtiny. Pedagogům dále nabízí kurz lektorských dovedností pro výuku češtiny pro cizince. www.cicpraha.org
- Stránky www.domavcr.cz jsou praktickým nástrojem integrace, pomáhajícím cizincům najít zde druhý domov. Cílem stránek je zvýšení úrovně informovanosti cizích státních příslušníků dlouhodobě usazených v České republice. V současnosti mají stránky *Doma v České republice* šest jazykových verzí. Vedle české verze slouží širší veřejnosti anglické a ruské stránky. Ukrajinské, vietnamské a arménské stránky jsou určené pro jednotlivé komunity cizinců v ČR. <http://www.domavcr.cz/>
- Posláním sdružení META je podporovat osobní rozvoj mladých migrantů, a to především v oblasti vzdělávání, které je jednou z podmínek úspěšného začleňování se do společnosti. Svou činností chce sdružení přispívat k oboustranně přínosnému soužití cizinců a většinové společnosti. <http://www.meta-os.cz>
- Projekt Center na podporu integrace cizinců, spolufinancovaný z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí, má za cíl vytvořit prostor pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace cizinců. www.integracnicentra.cz/cz/